

Aleksandra Mariak*

**Jurysdykcja krajowa
w sprawach dotyczących naprawienia szkody
spowodowanej naruszeniem prawa konkurencji
– wnioski w świetle wyroku TSUE z dnia 29 lipca 2019 r.
w sprawie C-451/18 – *Tibor-Trans przeciwko DAF Trucks***

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Jurysdykcja krajowa w transgranicznych sporach odszkodowawczych – ramy prawne
  1. Stosowanie art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 na gruncie spraw dotyczących odszkodowania z tytułu naruszenia prawa konkurencji
    - 1.1. „Miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody”
    - 1.2. „Miejsce wystąpienia szkody”
    - 1.3. Rodzaj szkody uzasadniającej możliwość zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12
- III. Wyrok TSUE w sprawie C-451/18 – *Tibor-Trans przeciwko DAF Trucks*
  1. Okoliczności faktyczne sprawy
  2. Stanowisko TSUE
- IV. Komentarz
  1. Ocena wyroku *Tibor-Trans* w kontekście dotychczasowej wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 w sprawach z zakresu *private enforcement*
  2. Konsekwencje wyroku *Tibor-Trans*

Streszczenie

Artykuł porusza problematykę jurysdykcji krajowej nad sporami dotyczącymi szkody wywołanej naruszeniem prawa konkurencji. W opracowaniu omówiono dotychczasowe orzecznictwo TSUE dotyczące jurysdykcji szczególnej określonej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12, zapadłe na gruncie spraw z zakresu *private enforcement*, ze szczególnym uwzględnieniem orzeczenia w sprawie C-451/18 – *Tibor-Trans*. Analiza wykazała, że wykładnia łącznika miejsca wystąpienia szkody antymonopolowej jest dokonywana *ad casum* i nie jest jeszcze w pełni ukształtowana. Komentowany wyrok *Tibor-Trans* w dalszy sposób precyzuje tę interpretację poprzez wskazanie, że również miejsce poniesienia szkody przez nabywcę pośredniego może – w określonych okolicznościach – stanowić podstawę przyznania jurysdykcji szczególnej określonej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12.

* Aplikantka adwokacka III roku w Izbie Warszawskiej; współpracuje z kancelarią WKB Wierciński, Kwieciński, Baehr sp.k. <https://orcid.org/0000-0001-5977-229X>.

Słowa kluczowe: jurysdykcja krajowa; dochodzenie roszczeń odszkodowawczych; naruszenie prawa konkurencji.

JEL: K21, K41

I. Wprowadzenie

Spory dotyczące odszkodowania z tytułu naruszenia prawa konkurencji często mają wymiar transgraniczny. Dotyczy to w szczególności praktyk o złożonym stanie faktycznym i geograficznie szerokim wpływie, wskutek których szkoda antymonopolowa „materializuje się” na obszarze wielu państw. Wówczas istotną dla powodów kwestią jest ustalenie sądu właściwego dla rozpoznania sprawy.

Obowiązujące przepisy przyznają powodowi występującemu ze sprawą odszkodowawczą możliwość wyboru pomiędzy wniesieniem pozwu do sądu państwa członkowskiego miejsca zamieszkania (siedziby) pozwanego (jurysdykcja ogólna) a sądem właściwym dla spraw dotyczących czynów niedozwolonych (jurysdykcja szczególna). W niektórych przypadkach dla poszkodowanych antykonkurencyjną praktyką korzystniejsza może okazać się jurysdykcja szczególna, ustalona w oparciu o łącznik miejsca wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę, z takich przyczyn, jak choćby koszty prowadzenia sporu czy stosowanie przez wybrany sąd względniejszego prawa z perspektywy zaspokojenia podnoszonych roszczeń (*forum shopping*).

Kwestia jurysdykcji szczególnej miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę na gruncie spraw *private enforcement* była już przedmiotem niejednorodnych rozstrzygnięć TSUE. Analizowany wyrok TSUE z dnia 29 lipca 2019 r. w sprawie C-451/18 – *Tibor-Trans przeciwko DAF Trucks*¹ rozwija wykładnię tej podstawy jurysdykcji poprzez wskazanie, że nabywca pośredni może pozwać uczestników kartelu przed sąd państwa członkowskiego, w którym znajduje się rynek objęty praktyką, tj. w miejscu, w którym ceny rynkowe zostały zniekształcone i w którym poszkodowany poniósł szkodę w postaci nadmiernego obciążenia. Orzeczenie to może istotnie wpływać na strategię procesowe w sprawach dotyczących wyboru jurysdykcji nad transgranicznymi sporami w sprawach, których przedmiotem jest odszkodowanie z tytułu deliktu antymonopolowego, a tym samym warto jest omówienia.

II. Jurysdykcja krajowa w transgranicznych sporach odszkodowawczych – ramy prawne

Zasadniczo w sprawach cywilnych i handlowych, do których należą powództwa o naprawienie szkody wynikającej z naruszenia prawa konkurencji², obejmujących aspekty transgraniczne, jurysdykcja ustalana jest w oparciu o przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (dalej: rozporządzenie 1215/12)³.

¹ ECLI:EU:C:2019:635.

² Wyr. TSUE z dnia 23 października 2014 r. w sprawie C-302/13 – *flyLAL–Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i innym*, ECLI:EU:C:2014:2319, pkt 38.

³ Dz. Urz. UE nr L 351 z 20.12.2012, s. 1–32. Rozporządzenie 1215/12 ma zastosowanie do spraw wszczętych od dnia 10 stycznia 2015 r. Jednocześnie aktualne pozostają reguły związane z wykładnią „miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę” ukształtowane na gruncie

Zgodnie z ogólną zasadą, za podstawę jurysdykcji przyjmuje miejsca zamieszkania (siedziby) pozwanego⁴. Rozporządzenie 1215/12 zawiera także przepisy regulujące pewną liczbę określonych przypadków jurysdykcji szczególnej, która pozwala powodowi na uniknięcie prowadzenia sporu przed sądem państwa członkowskiego właściwego dla miejsca zamieszkania (siedziby) pozwanego. Z ogólnych celów stosowania rozporządzenia 1215/12 wynika, że zawarte w nim przepisy o jurysdykcji powinny być interpretowane w taki sposób, aby zapewnić ich przewidywalność oraz pewność prawną⁵. Dodatkowo, przepisy dotyczące jurysdykcji szczególnej podlegają, jako wyjątek od reguły ogólnej, wykładni autonomicznej i ścisłej⁶. Przyznanie sądom jurysdykcji szczególnej jest zatem usprawiedliwione ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub konieczność efektywnego prowadzenia postępowania⁷. Jednocześnie przyznanie powodowi wyboru sądu właściwego dla jednego z wielu miejsc realizuje również zasadę ochrony strony poszkodowanej czynem niedozwolonym (Świerczyński, 2002).

W sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej naruszeniem prawa konkurencji jurysdykcja szczególna ustalana będzie w oparciu o art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12, który przewiduje jurysdykcję w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych oraz czynów podobnych do czynów niedozwolonych. Dla spraw z tego zakresu właściwy będzie sąd państwa członkowskiego ustalony w oparciu o łącznik „miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”. W orzecznictwie TSUE przyjmuje się, że pojęcie to obejmuje zarówno **miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody** (przyczyna, czyn sprawczy) jak i **miejsce urzeczywistnienia się szkody** (skutek) (Drzewicka, 2018; Świerczyński, 2002)⁸. Uzasadnieniem stosowania tego łącznika jest istnienie ścisłego związku pomiędzy roszczeniem a tak ustalonym sądem, czy też łatwość z jaką taki sąd może uzyskać dowody związane ze zdarzeniem (Gołaczyński, 2015). Wyznaczenie jurysdykcji na tej podstawie ma przyczynić się do ustalenia, który sąd obiektywnie znajduje się w najlepszej sytuacji, by dokonać oceny czy spełnione są konstytutywne przesłanki powstania odpowiedzialności pozwanego⁹.

Alternatywnie, w ramach podstaw jurysdykcji szczególnej określonych w rozporządzeniu 1215/12 dla spraw w o naprawienie szkody antymonopolowej możliwy jest również wybór: (i) sądu miejsca położenia filii, agencji i innego oddziału w sprawach dotyczących sporów wynikających z ich działalności (art. 7 pkt 5) czy (ii) sądu miejsca zamieszkania jednego z pozwanych – w przypadku łącznego pozwania kilku osób (art. 8 pkt 1). Z kolei w przypadku zawarcia umowy prorogacyjnej spór będzie poddany pod sąd właściwości umownej (art. 25 rozporządzenia 1215/12)¹⁰.

poprzednio obowiązującego art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.1.2001, s. 1–23).

⁴ Dla spółek i osób prawnych właściwość ustala się w oparciu o art. 63 rozporządzenia 1215/12.

⁵ Motyw 15 i 16 rozporządzenia 1215/15.

⁶ Zob. wyr. TSUE z dnia 5 lipca 2018 r. w sprawie C–27/17 – *AB, flyLAL-Lithuanian Airlines przeciwko „Starptautiskā lidosta »Rīga«” VAS i innym*, ECLI:EU:C:2018:533 (dalej jako „flyLAL”), pkt 26.

⁷ Motyw 16 rozporządzenia 1215/15.

⁸ Zob. też wyr. TSUE C–27/17 *flyLAL* pkt 28 i orzecznictwo tam cytowane.

⁹ Wyr. TSUE z dnia 21 maja 2015 r. w sprawie C–352/13 – *Cartel Damage Claims (CDC) Hydrogen Peroxide SA przeciwko Akzo Nobel NV i innym*, ECLI:EU:C:2015:335 (dalej: *CDC Hydrogen Peroxide*), pkt 41 i orzecznictwo tam przywołane.

¹⁰ W świetle aktualnego orzecznictwa TSUE należy mieć na uwadze, że aby klauzula prorogacyjna obejmowała spory dotyczące szkody powstałej wskutek naruszenia art. 101 TFUE, jej treść musi odnosić się w sposób wyraźny do sporów dotyczących odpowiedzialności powstałej w wyniku naruszenia prawa konkurencji. Tak wyr. *CDC Hydrogen Peroxide*, pkt 72. Wymogu takiego nie ma w stosunku do powództw dotyczących szkody wywołanej naruszeniem art. 102 TFUE (por. wyr. TSUE z dnia 24 października 2018 r. w sprawie C-595/17 – *Apple Sales International i inni przeciwko MJA*, ECLI:EU:C:2018:854), pkt 30.

1. Stosowanie art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 na gruncie spraw dotyczących odszkodowania z tytułu naruszenia prawa konkurencji

Na wstępie rozważań na temat jurysdykcji szczególnej określonej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 wskazać należy, że delikty antymonopolowe cechuje bardzo często wielomiejscowość polegająca na tym, że naruszenie prawa konkurencji (zdarzenie) będące przyczyną szkody i szkodliwe skutki występują w więcej niż jednym państwie. Taka charakterystyka sprawia, że określenie łącznika miejsca wystąpienia szkody w kontekście spraw o odszkodowanie z tytułu naruszeniem prawa konkurencji może przysparzać powodom wielu trudności praktycznych. Wymienione wątpliwości interpretacyjne sprawiły, że TSUE miał okazję wskazać pewne reguły dotyczące jurysdykcji krajowej w sprawach z zakresu *private enforcement*.

1.1. „Miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody”

Jak pokazuje praktyka orzecznicza TSUE, przesłanka miejsca wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę rozumiana będzie odmiennie, w zależności od tego czy naruszenie będące podstawą podnoszonej szkody stanowi porozumienie antykonkurencyjne, czy jednostronną praktykę. W pierwszym przypadku będzie to miejsce, w którym porozumienie zostało zawarte¹¹. Jeżeli nie jest możliwe określenie jednego takiego miejsca, gdyż porozumienie składa się z szeregu uzgodnień zawartych na różnych spotkaniach lub podczas różnych konsultacji, które miały miejsce w różnych państwach, to przyznanie jurysdykcji na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 zależy od „zidentyfikowania, w obszarze właściwości sądu, przed który wytoczono powództwo, konkretnego zdarzenia, w ramach którego kartel ten został definitywnie zawarty, względnie w ramach którego zawarto porozumienie będące jedynym zdarzeniem powodującym powstaniem szkody”¹². Ustalenie miejsca zdarzenia powodującego szkodę w odniesieniu do naruszenia polegającego na nadużywaniu pozycji dominującej wymaga natomiast zidentyfikowania miejsca, w którym jednostronna praktyka została wprowadzona w życie¹³.

1.2. „Miejsce wystąpienia szkody”

Więcej wątpliwości budzi wykładnia miejsca wystąpienia szkody, określanego również jako miejsce „zmaterializowania się” podnoszonej szkody¹⁴. Zgodnie z poglądem zaprezentowanym w wyroku TSUE w sprawie *flyLAL* uznaje się, że miejscem w sprawach dotyczących naprawienia szkody antymonopolowej obejmującej utratę dochodu wynikającą z utraty sprzedaży, jest **miejsce należące do rynku, na który miało wpływ naruszenie**, gdzie poszkodowany poniósł szkodę¹⁵. W odniesieniu zaś do szkody wywołanej działalnością kartelu, obejmującej zapłatę sztucznie zawyżonej ceny, TSUE w orzeczeniu *CDC Hydrogen Peroxide* przesądził, że miejsce to można zidentyfikować jedynie w odniesieniu do każdego poszkodowanego z osobna i co do zasady będzie nim jego **siedziba**¹⁶. Tak wskazany sąd jest w najlepszej sytuacji, by rozpoznać roszczenia, których podstawą jest kartel stwierdzony przez KE (*follow-on actions*), gdyż może

¹¹ C-27/17 *flyLAL* pkt 49 i 57.

¹² C-352/13 *CDC Hydrogen Peroxide* pkt 50.

¹³ W odniesieniu do drapieżnictwa cenowego TSUE orzekł, że będzie to miejsce proponowania i stosowania takich cen. Por. wyr. C-27/17 *flyLAL* pkt 51 i 57.

¹⁴ C-352/13 *CDC Hydrogen Peroxide* pkt 52.

¹⁵ C-27/17 *flyLAL* pkt 40-43.

¹⁶ C-352/13 *CDC Hydrogen Peroxide* pkt 52.

łatwo ustalić okoliczności związane z poszkodowanym przedsiębiorstwem, a przez to zapewnia sprawną organizację postępowania¹⁷.

Z powyższych wywodów wynika, że na określenie miejsca wystąpienia szkody uzasadniającej jurysdykcję na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 wpływ ma sposób, w jaki zmaterializowała się szkoda (tj. czy szkoda obejmowała utratę sprzedaży, czy nadpłatę ceny zawyżonej wskutek kartelu)¹⁸.

1.3. Rodzaj szkody uzasadniającej możliwość zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12

Jednocześnie należy mieć na uwadze, że miejsce szkody nie może oznaczać jakiegokolwiek miejsca, gdzie poszkodowany poniósł jakąkolwiek szkodę (Drzewicka, 2018). W dotychczasowym orzecznictwie dotyczącym ogólnie rozumianych spraw odszkodowawczych TSUE wielokrotnie wskazywał na konieczność przyjęcia wąskiej interpretacji „miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” określonego w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12, ograniczonej do miejsca wystąpienia „szkody pierwotnej”¹⁹. Zdaniem TSUE wykładnia tej przesłanki nie może być tak szeroka, aby obejmowała swoim zakresem każde miejsce wystąpienia późniejszych „negatywnych skutków” zdarzenia, które spowodowało już szkodę w innym miejscu²⁰. Tym samym na gruncie stosowania analizowanego przepisu, dla kwalifikacji sprawy nie mają znaczenia dalsze konsekwencje szkody występujące w państwie innym niż państwo pierwotnej szkody. Konsekwentnie przyjmuje się, że dla określenia jurysdykcji nie jest wystarczające twierdzenie powoda, że została mu wyrządzona szkoda, jako np. następstwo wcześniejszej szkody bądź którą inne osoby bezpośrednio odniosły jako skutek zdarzenia wyrządzającego szkodę (Świerczyński, 2002).

W tym kontekście wątpliwości mogło budzić zagadnienie ustalenia charakteru szkody przerzuconej w dół łańcucha dystrybucji. Przyjmując rygorystyczne podejście można by bowiem argumentować, że szkoda poniesiona przez dalszych nabywców może być uznana jedynie za dalsze negatywne skutki szkody poniesionej uprzednio przez nabywcę bezpośredniego. Konsekwentnie, charakter szkody poniesionej przez nabywców pośrednich mógłby wykluczyć możliwość zastosowania jurysdykcji szczególnej. Wskazane wątpliwości zostały rozstrzygnięte – z korzyścią dla nabywców pośrednich – w analizowanym wyroku TSUE w sprawie *Tibor-Trans*.

III. Wyrok TSUE w sprawie w sprawie C-451/18 – *Tibor-Trans przeciwko DAF Trucks*

1. Okoliczności faktyczne sprawy

Analizowane rozstrzygnięcie dotyczyło wniosku o wydanie orzeczenia prejudycjalnego skierowanego do TSUE przez okręgowy sąd apelacyjny w Győr (Węgry) w związku z zawisłym przed nim sporem o odszkodowanie wynikające z naruszenia art. 101 TFUE, które zostało stwierdzone

¹⁷ C-352/13 *CDC Hydrogen Peroxide* pkt 53.

¹⁸ W taki sposób do kwestii odmiennej wykładni miejsca zmaterializowania się szkody w sprawach *CDC Hydrogen Peroxide* i *flyLAL* odniósł się Rzecznik Generalny Michal Bobek w opinii z dnia 28 lutego 2018 r. przedstawionej w sprawie *flyLAL* (ECLI:EU:C:2018:136), pkt 76.

¹⁹ Por. wyr. TS z dnia 19 września 1995 r. w sprawie C-364/93 – *Antonio Marinari przeciwko Lloyds Bank plc i innym*, ECLI:EU:C:1995:289. W tej sprawie powód pozwał brytyjski bank przed sąd we Włoszech, czyli w miejscu gdzie poniósł szkodę majątkową. TSUE rozstrzygnął, że „szkoda pierwotna” (konfiskata weksli, aresztowanie) została poniesiona w Wielkiej Brytanii, natomiast wszelkie późniejsze wynikające z niej szkody (o charakterze majątkowym) poniesione we Włoszech nie były wystarczające do przyznania jurysdykcji sądom włoskim.

²⁰ C-27/17 *flyLAL* pkt 32 i orzecznictwo tam cytowane.

przez KE w decyzji z dnia 19 lipca 2016 r. w sprawie AT.39824 – *Trucks* (dalej: Decyzja). Naruszenie prawa konkurencji, zakwalifikowane jako jednolite i ciągle, polegało między innymi na określaniu cen i podwyższaniu cen brutto określonych typów samochodów ciężarowych przez kilkunastu międzynarodowych producentów pojazdów na terytorium całego EOG.

Spór został zainicjowany poprzez wniesienie przez węgierską spółkę Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft (dalej: Tibor-Trans), prowadzącą działalność w zakresie transportu towarów, powództwa o odszkodowanie przeciwko uczestnikowi kartelu określonego w Decyzji – spółce prawa niderlandzkiego DAF Trucks NV (dalej: DAF). Tibor-Trans wywodziła swoją szkodę z faktu, iż nabyła od węgierskich firm leasingowych samochody ciężarowe po cenach zawyżonych w następstwie zmywy, w której uczestniczyła DAF. Co istotne, strona powodowa nie nabywała pojazdów bezpośrednio od DAF, lecz za pośrednictwem klientów pozwanej spółki – krajowych firm leasingowych²¹. Tibor-Trans nabywał własność samochodów ciężarowych po zakończeniu umowy leasingu po cenie uzgodnionej z finansującym, powiększonej o koszty leasingu i marżę finansującego. W analizowanej sytuacji zarzucana szkoda obejmowała więc nadmierne obciążenie, które zostało przerzucone na odbiorcę końcowego (powoda). W okolicznościach faktycznych komentowanego orzeczenia wskazano ponadto, że Tibor-Trans nabywała ciężarówki produkowane przez innych niż DAF uczestników kartelu stwierdzonego Decyzją, co oznacza, że powództwo zostało oparte na zasadzie odpowiedzialności solidarnej uczestników kartelu.

W związku z tym, że strony sporu miały siedziby w innych państwach członkowskich, Tibor-Trans pozwała DAF przed sąd węgierski na zasadzie jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących czynów niedozwolonych określonej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/15, polegając jednocześnie na interpretacji wskazanej w wyroku *CDC Hydrogen Peroxide*. Pozwana DAF kwestionowała tak określoną jurysdykcję, wskazując, że: (i) spotkania i uzgodnienia będące podstawą kartelu nie miały miejsca na terytorium Węgier oraz (ii) Tibor-Trans nie nabyła samochodów ciężarowych bezpośrednio od DAF (brak więzi umownej między stronami), a tym samym nie mogła się spodziewać, że zostanie pozwana przed sąd węgierski.

Sąd I instancji stwierdził brak swojej jurysdykcji i uznał, że w okolicznościach sprawy wykładnia art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 wskazuje na miejsce, w którym dokonywano antykonkurencyjnych uzgodnień. Regionalny sąd apelacyjny w Győr, który rozpoznawał środek zaskarżenia, powziął wątpliwości dotyczące możliwości zastosowania – w drodze analogii – interpretacji miejsca „urzeczywistnienia się” szkody przedstawionej w wyroku TSUE w sprawie *CDC Hydrogen Peroxide*, zgodnie z którą dla powództw o odszkodowanie z tytułu nadpłaty spowodowanej kartelem przyjmuje się, że miejscem takim jest siedziba konkretnego poszkodowanego przedsiębiorstwa. Zdaniem sądu, przyjęcie takiej interpretacji w sytuacji braku istnienia bezpośredniej więzi umownej między stronami postępowania mogłoby doprowadzić do zbyt szerokiego zastosowania zasady *forum actoris*, czyli w sposób sprzeczny z celami rozporządzenia 1215/12. W związku z tym sąd postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 w okolicznościach zawisłego sporu.

²¹ Tym samym Tibor-Trans można zakwalifikować jako nabywcę pośredniego w rozumieniu art. 2 pkt 24 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 listopada 2014 r. nr 2014/104/EU w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego (Dz. Urz. UE L 349, 5.12.2014, s. 1–19).

2. Stanowisko TSUE

W odpowiedzi na zadane pytanie TSUE odniósł się na wstępie do kwestii rodzaju szkody, która uzasadnia przyznanie jurysdykcji na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12. TSUE powołał się na ugruntowane orzecznictwo, zgodnie z którym na potrzeby stosowania przepisów o jurysdykcji odróżnić należy „szkodę pierwotną” od „negatywnych skutków” okoliczności, która już spowodowała szkodę w innym miejscu. Stosując ten podział do analizowanej sprawy, TSUE wskazał, że podnoszona przez Tibor-Trans szkoda nie stanowi jedynie konsekwencji finansowej szkody, polegającej na utracie sprzedaży spowodowanej podwyższeniem cen, która mogła być poniesiona przez firmy leasingowe²². Przeciwnie, TSUE zakwalifikował szkodę Tibor-Trans jako bezpośrednie następstwo naruszenia art. 101 TFUE, gdyż obejmuje ona poniesienie dodatkowych kosztów (*additional costs*) wskutek zapłaty sztucznie zawyżonej kartelem ceny²³. Konsekwentnie TSUE uznał, że charakter podnoszonej przez Tibor-Trans (nabywcę pośredniego) szkody może uzasadniać jurysdykcję sądów państwa członkowskiego, na terytorium którego ta szkoda się urzeczywistniła.

Następnie, TSUE przystąpił do analizy możliwości przyznania w zaistniałym sporze jurysdykcji sądom węgierskim na podstawie przesłanki miejsca „urzeczywistnienia się szkody” według art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12. W tym zakresie TSUE odwołał się do interpretacji wskazanej w orzeczeniu *flyLAL*, odnoszącej miejsce wystąpienia szkody do rynku państwa członkowskiego, na który wpływ miała antykonkurencyjna praktyka. W tym kontekście TSUE zauważył, że stwierdzone w Decyzji porozumienie ograniczające konkurencję, zawarte pomiędzy producentami samochodów ciężarowych, obejmowało cały obszar EOG, a tym samym doprowadziło również do zakłócenia konkurencji na terytorium Węgier. Konsekwentnie TSUE wskazał, że skoro Tibor-Trans zapłacił zawyżoną cenę za samochody ciężarowe na Węgrzech, a na terytorium tego kraju znajduje się rynek, na którym ceny zostały zniekształcone wskutek kartelu określonego w Decyzji, to należy uznać, że w analizowanej sprawie „miejsce urzeczywistnienia szkody” na potrzeby stosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 znajduje się w tym państwie członkowskim²⁴. W ocenie TSUE taka interpretacja przepisu odpowiada celom stosowania jurysdykcji szczególnej z tego względu, że po pierwsze, sądy państwa członkowskiego, w którym mieści się rynek objęty antykonkurencyjną praktyką, są najbardziej odpowiednie do rozpatrzenia takich spraw, po drugie zaś pozwany może spodziewać się, że zostanie pozwany przed sądy miejsca, w którym jego zachowania zakłóciły zasady uczciwej konkurencji²⁵. Konsekwentnie, TSUE odrzucił argumentację pozwanej DAF, która opierała się na elemencie „zaskoczenia” spółki pozwami na Węgrzech. Dodatkowo, zdaniem TSUE, za takim określeniem miejsca, w którym szkoda się urzeczywistniła, przemawiają również wymogi spójności systemu prawa, gdyż rozporządzenie Rzym II²⁶ dla zobowiązań pozaukładowych wynikających z ograniczenia konkurencji wskazuje prawo państwa, na którego rynku praktyki te wywołują skutek lub na którego rynku zachodzi prawdopodobieństwo wywołania przez nie skutku²⁷.

²² C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 31.

²³ C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 31.

²⁴ C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 32–33.

²⁵ C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 34.

²⁶ Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaukładowych (Rzym II), Dz. Urz. UE L 199 z 31.7.2007, s. 40–49.

²⁷ C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 35.

Co istotne, zdaniem TSUE na zaprezentowane powyżej wnioski dotyczące interpretacji miejsca „urzeczywistnienia się” szkody nie wpływa fakt, że Tibor-Trans nie nabywała samochodów ciężarowych bezpośrednio od DAF (brak więzi umownej). Zgodnie bowiem z przyjętą regułą, szkoda spowodowana naruszeniem jednolitym i ciągłym, tj. takim jak kartel stwierdzony w Decyzji, pociąga za sobą odpowiedzialność solidarną uczestników porozumienia²⁸.

W konsekwencji TSUE wskazał, że „miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” na gruncie stosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 w sprawach powództw o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej naruszeniem art. 101 TFUE, mające w szczególności charakter zмовы w kwestii ustalania i podwyższania cen brutto samochodów ciężarowych powinno być interpretowane jako „miejsce na rynku, na które naruszenie to miało wpływ, czyli miejsce, gdzie ceny zostały zniekształcone, w którym poszkodowany, jak twierdzi, poniósł szkodę, nawet jeśli powództwo zostało skierowane przeciwko uczestnikowi rozpatrywanego kartelu, z którym poszkodowany nie nawiązał stosunków umownych”²⁹.

IV. Komentarz

1. Ocena wyroku *Tibor-Trans* w kontekście dotychczasowej wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 w sprawach z zakresu *private enforcement*

Przedstawiona powyżej analiza problemu jurysdykcji krajowej nad sporami dotyczącymi szkody wywołanej naruszeniem prawa konkurencji wskazuje, że wykładnia dotycząca art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 w sprawach z zakresu *private enforcement* jest dokonywana *ad casum* i nie jest jeszcze w pełni ukształtowana, co skutkuje brakiem przewidywalności i pewności co do rozstrzygnięć w niezbadanych dotąd stanach faktycznych.

W świetle dotychczasowego orzecznictwa mniej wątpliwości budzi interpretacja miejsca wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie szkody. Bardziej złożona jest natomiast kwestia określania miejsca zmaterializowania się szkody, która uzasadniałaby możliwość skorzystania z jurysdykcji szczególnej. Z dotychczasowych rozstrzygnięć TSUE wnika, że punktem wyjścia do wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 w sprawach dotyczących deliktów antymonopolowych są okoliczności, takie jak: rodzaj naruszenia prawa konkurencji (art. 101 czy 102 TFUE), charakter poniesionej szkody (zapłata zawyżonej ceny, utrata dochodów itp.) i rodzaj szkody („szkoda pierwotna”).

Na tym tle wykształciła się niejednolita wykładnia miejsca zmaterializowania się szkody spowodowanej antykonkurencyjnym porozumieniem, która wskazuje albo na miejsce siedziby poszkodowanego (*CDC Hydrogen Peroxide*), albo na miejsce znajdujące się na obszarze rynku, na który wpływ miała praktyka (*flyLAL*). Analizowany wyrok *Tibor-Trans* zasadniczo podzielił ten drugi pogląd. Jednocześnie, z uwagi na podobne okoliczności faktyczne, tj. rodzaj szkody (zapłata zawyżonej ceny) i zdarzenie będące jej przyczyną (kartel), zaskakujący wydaje się brak jakiegokolwiek odniesienia do orzeczenia *CDC Hydrogen Peroxide*.

Rozstrzygnięcie *Tibor-Trans* miejsce wystąpienia szkody spowodowanej kartelem łączy z terytorium objętym naruszeniem, niezależnie od kwestii braku relacji umownych pomiędzy stronami

²⁸ C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 36.

²⁹ C-451/18 *Tibor-Trans* pkt 37.

sporu. Taka interpretacja art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 wydaje się być uzasadniona przede wszystkim z uwagi na potrzebę realizowania zasady przewidywalności w odniesieniu do pozwów nabywców pośrednich (członkowie kartelu będą mogli rozsądnie spodziewać się pozywania przed sądy znajdujące się na obszarze rynków dotkniętych działalnością kartelu). Stosowanie zaprezentowanej wykładni budzi jednak zastrzeżenia, gdyż może prowadzić do niesprawiedliwych – z punktu widzenia poszkodowanych – rezultatów. Argumentacja TSUE zaprezentowana w uzasadnieniu wyroku *Tibor-Trans* wskazuje, że jurysdykcja szczególna na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 nie zostałaaby przyznana sądowi państwa członkowskiego, na terytorium którego powstała szkoda, jeżeli na tym obszarze nie znajdował się rynek dotknięty naruszeniem. Skutkowałoby to uznaniem, że poszkodowani kartelem (którego zasięg geograficzny jest ograniczony) nie mogliby skorzystać z forum właściwego dla miejsca zmaterializowania się szkody, jeżeli dokonali zakupu (bezpośrednio lub pośrednio) towarów po cenach sztucznie zawyżonych w miejscu, które nie pokrywa się ze stwierdzonym w decyzji KE zasięgiem kartelu. W komentowanym orzeczeniu nie wskazano czy taki skutek stosowania zaprezentowanej wykładni jest uzasadniony, np. ze względu na potrzebę ograniczenia zbyt szerokiej możliwości wyboru forum na podstawie jurysdykcji szczególnej.

2. Konsekwencje wyroku *Tibor-Trans*

Orzeczenie *Tibor-Trans* jest pierwszą sprawą, która dotyczy stosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12 do roszczeń odszkodowawczych nabywcy pośredniego. Orzeczenie to jest istotne dla praktyki, gdyż rozstrzygnęło, że poniesiona przez nabywcę pośredniego szkoda, która wynikała z nabycia towarów po cenie zawyżonej wskutek działalności kartelu, stanowi bezpośredni skutek naruszenia art. 101 TFUE. Konsekwentnie, w ocenie TSUE tak określona szkoda stanowi „szkodę bezpośrednią”, umożliwiającą skorzystania z jurysdykcji określonej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/12. Tym samym TSUE uznał, że miejsce poniesienia szkody przez nabywcę pośredniego może również stanowić podstawę ustanowienia jurysdykcji szczególnej.

Jednakże – w szerszym kontekście – kwestia wpływu przerzucania nadmiernego obciążenia w dół łańcucha dystrybucji w kontekście miejsca powstania szkody nie została szerzej omówiona w uzasadnieniu komentowanego wyroku. Może wynikać to z faktu, że okoliczności faktyczne *Tibor-Trans* były nieskomplikowane – miejsce zaistnienia szkody (tj. miejsce zapłaty zawyżonej ceny za samochody ciężarowe) pokryło się bowiem z geograficznym zasięgiem kartelu oraz z krajem siedziby *Tibor-Trans*. W związku z tym TSUE nie miał okazji sformułować ogólnych kryteriów dotyczących interpretacji miejsca wystąpienia szkody przerzuconej w dół łańcucha dystrybucji. Orzeczenie *Tibor-Trans* pozostawia tę kwestię otwartą, przez co w tym sensie można je uznać za rozczarowujące.

Niezależnie od powyższego, wyrok *Tibor-Trans* ułatwi nabywcom pośrednim, którzy ponieśli szkodę na obszarze objętym działalnością kartelu, wnoszenie pozwów do sądów im „bliższych” – tj. sądów państwach członkowskich, na terenie których prowadzą działalność (nabywają produkty objęte kartelem). Możliwość wyboru korzystnego forum może skutkować zwiększeniem liczby powództw odszkodowawczych wnoszonych przez takie podmioty.

Bibliografia

- Drzewicka, K. (2018). W: K. Lis-Zarrias, P. Machnikowski (red.), *Ustawa o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Gołaczyński, J. (red.). (2015). *Jurysdykcja, uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Kohutek, K. (2018). *Szkoda antymonopolowa. Zasady odpowiedzialności oraz dochodzenia roszczeń odszkodowawczych*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Savov, V. i Siska, J. (2019, lipiec) The EU Court of Justice provides guidance on the interpretation of the place of the harmful event under Regulation Brussels I bis for the determination of alternative grounds of jurisdiction in pan-European cartel damages cases (Tibor-Trans/DAF Trucks). *e-Competitions Bulletin*, 91342. Pozyskano z: <https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/july-2019/the-eu-court-of-justice-provides-guidance-on-the-interpretation-of-the-place-of> (28.11.2019).
- Świerczyński, M. (2002). Jurysdykcja krajowa w zakresie zobowiązań deliktowych. *Monitor Prawniczy*, 15, 691 i nast.
- Wolski, D. (2018). W: A. Piszcz, A. Stawicki, D. Wolski (red.), *Roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.